

Sygn. akt VII U 406/22

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 grudnia 2022 roku

Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Agnieszka Stachurska

Protokolant: st. sekretarz sądowy Anna Bańcerowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 8 grudnia 2022 roku w Warszawie

sprawy M. O. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W.

o podleganie ubezpieczeniom społecznym

z udziałem A. B. (1)

na skutek odwołania M. O. (1)

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W.

z dnia 14 lutego 2022 roku, numer (...)

- zmienia zaskarżoną decyzję w ten sposób, że stwierdza, że A. B. (1) jako pracownik u płatnika składek M. O. (1) podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i chorobowemu od dnia 1 lutego 2016 roku;
- zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. na rzecz M. O. (1) kwotę 180 zł (sto osiemdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

UZASADNIENIE

M. O. (1) prowadzący działalność gospodarczą pod nazwą (...) M. O. (1) w dniu 21 marca 2022r. złożył odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. z dnia 14 lutego 2022r., nr (...), wnosząc o jej zmianę poprzez uznanie, że A. B. (1) jako pracownik u płatnika składek M. O. (1) podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu i wypadkowemu od dnia 1 lutego 2016r. Zaskarżonej decyzji odwołujący zarzucił:

- naruszenie przepisów postępowania mających wpływ na wynik sprawy, tj. art. 365 § 1 k.p.c. poprzez brak uznania przez organ rentowy mocy wiążącej prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, wydanego w sprawie o sygnaturze akt VII U 1434/13, co polegało na ponownym badaniu i kwestionowaniu przez organ rentowy okoliczności m.in. nawiązania stosunku pracy przez A. B. (1) i M. O. (1), powstania tytułu do ubezpieczeń społecznych i prawidłowości zgłoszenia do ubezpieczenia społecznego, podczas gdy kwestie te zostały już prawomocnie rozstrzygnięte w ww. wyroku;

2. naruszenie przepisów postępowania mających wpływ na wynik sprawy, tj. art. 7, art. 77 § 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960r. Kodeks postępowania administracyjnego poprzez brak wyczerpującego zebrania i rozpatrzenia całego materiału dowodowego oraz brak pełnego uzasadnienia faktycznego decyzji, polegające na:

a) błędnym przyjęciu, że w toku przeprowadzonego postępowania kontrolnego nie uzyskano dowodów potwierdzających faktyczne świadczenie pracy przez A. B. (1);

b) błędnym przyjęciu, że przedłożone przez płatnika składek dokumenty zostały sporządzone wyłącznie na potrzeby postępowania i miały na celu uprawdopodobnienie nawiązania stosunku pracy między stronami;

c) braku pełnego odniesienia się w uzasadnieniu do treści złożonych przez płatnika dokumentów kadrowych i ubezpieczeniowych, tj. braku merytorycznej oceny, czy z ich treści wynika fakt rzeczywistego świadczenia pracy przez A. B. (1) na rzecz pracodawcy;

d) błędnym przyjęciu, że brak złożenia zeznań przez świadków lub brak wiedzy świadka na temat zatrudnienia A. B. (1) można uznać jako okoliczność potwierdzającą brak rzeczywistego świadczenia pracy przez ubezpieczoną;

e) błędnym, niepotwierdzonym w materiale dowodowym przyjęciu, że A. B. (1) w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego zdecydowała się podjąć zatrudnienie w celu uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego i poprawienia swojej sytuacji materialnej bez jednoczesnego podjęcia się faktycznego wykonywania pracy na rzecz pracodawcy;

f) błędnym, niepotwierdzonym w materiale dowodowym przyjęciu, że pracodawca nie wykazuje realnej potrzeby zatrudnienia A. B. (1)

- co w konsekwencji doprowadziło do stwierdzenia przez ZUS, że A. B. (1) nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym (emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu i wypadkowemu) jako pracownik u płatnika składek M. O. (1) od dnia 1 lutego 2016r. ze względu na brak rzeczywistego wykonywania pracy i brak skutecznego nawiązania stosunku pracy, podczas gdy z materiału dowodowego wynika, że A. B. (1) od momentu nawiązania stosunku pracy w dniu 17 października 2012r. w sposób ciągły wykonuje na rzecz M. O. (1) pracę w ramach podporządkowania pracowniczego i kierownictwa pracodawcy;

3. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 58 § 2 k.c., poprzez błędne zastosowanie i uznanie, że działania ubezpieczonej i płatnika w celu objęcia ubezpieczeniem społecznym, mieszczące się w granicach obowiązujących przepisów prawa oraz zasad słuszności, są sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, a w konsekwencji skutkują uznaniem zawartej umowy o pracę za nieważną (odwołanie z dnia 17 marca 2022r., k. 3-9 a.s.).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...)Oddział w W. w odpowiedzi na odwołanie wniósł o oddalenie odwołania na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., a uzasadniając swe stanowisko wskazał, że A. B. (1) została zgłoszona do ubezpieczeń przez odwołującego od dnia 17 października 2012r., jako pracownik wykonujący pracę w wymiarze pełnego etatu. W okresie objętym zaskarżoną decyzją ubezpieczona była niezdolna do pracy od dnia 6 kwietnia 2016r. do dnia 8 września 2016r. Następnie od dnia 9 września 2016r. do dnia 31 stycznia 2017r. przebywała na zasiłku macierzyńskim. Od dnia 1 lutego 2017r. do dnia 7 września 2017r. przebywała na urlopie wychowawczym. Od dnia 9 września 2017r. do dnia 8 maja 2018r. była niezdolna do pracy. Ponowna niezdolność do pracy powstała w dniu 26 lutego 2019r. i trwała do dnia 10 grudnia 2019r., a potem od dnia 11 grudnia 2020r. do dnia 9 czerwca 2021r., od dnia 6 września 2021r. do dnia 3 października 2021r. i od dnia 11 października 2021r.

W ocenie organu rentowego zgromadzony w toku postępowania wyjaśniającego materiał dowodowy nie potwierdza faktycznego wykonywania pracy przez A. B. (1) na rzecz płatnika składek począwszy od dnia 1 lutego 2016r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych zauważył, że w okresie niezdolności do pracy ubezpieczonej płatnik nie zatrudnił żadnego innego pracownika na stanowisko zajmowane przez ubezpieczoną, a biorąc pod uwagę łączny czas nieobecności A. B. (1) w pracy w okresie objętym decyzją, uzasadniona jest teza, że strony nie były zainteresowane pozyskaniem wyników

faktycznej pracy, a jedynie stworzeniem pozoru istnienia stosunku pracy implikującego możliwość korzystania z systemu ubezpieczeń społecznych. Nadto, organ rentowy wskazał, że w toku postępowania administracyjnego, poza oświadczeniami ubezpieczonej i płatnika, dokumentacją kadrowo-płacową oraz zeznaniami świadków, którzy nie posiadali wiedzy na okoliczność zasad współpracy A. B. (1) i płatnika składek, zadań ubezpieczonej i zakresu faktycznie realizowanych obowiązków, nie przedstawiono dowodów potwierdzających faktyczne podjęcie i wykonywanie zatrudnienia. Zdaniem organu rentowego dokumentacja kadrowa nie stanowi dowodu faktycznego podjęcia i wykonania pracy (odpowiedź na odwołanie z dnia 21 kwietnia 2022r., k. 12-14 a.s.).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Płatnik składek M. O. (1) od 10 marca 2006r. prowadzi działalność gospodarczą pod nazwą 1. (...) M. O. (1); 2. M. O. (1) (...) wspólnik spółki cywilnej; 3. (...) wspólnik spółki cywilnej. Przeważająca działalność gospodarcza to restauracje i inne stałe placówki gastronomiczne (56.10.A). M. O. (1) w ramach działalności gospodarczej pod nazwą (...) zajmuje się także wynajmem pojazdów samochodowych, a poza tym prowadzi zakup i wynajem nieruchomości (wydruk z (...), k. 11 a.s.; zeznania M. O. (1), k. 55 a.s.).

A. B. (1) w dniu 17 października 2012r. zawarła z M. O. (1) prowadzącym (...) umowę o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy na czas określony od 17 października 2012r. do dnia 30 września 2015r. Na jej podstawie zajmowała stanowisko managera i otrzymywała wynagrodzenie miesięczne w wysokości 7.000 zł brutto (umowa o pracę z dnia 17 października 2012r., k. 86 a.s.; informacja dla pracownika, k. 87 a.s.).

Organ rentowy, po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego, w dniu 11 kwietnia 2013r. wydał decyzję nr (...), stwierdzającą że A. B. (1) z tytułu zatrudnienia u M. O. (1) nie podlega ubezpieczeniom społecznym. W wyniku złożonego przez ubezpieczoną odwołania od ww. decyzji, wyrokiem z dnia 20 maja 2014r., wydanym w sprawie o sygnaturze akt VII U 1434/13, Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyjął, że od dnia 17 października 2012r. A. B. (1) podlega ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu w związku z zatrudnieniem na podstawie umowy o pracę u M. O. (1) prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą (...) w W. (wyrok z dnia 20 maja 2014r., k. 153 akt o sygn. VII U 1434/13). Organ rentowy złożył apelację od powyższego wyroku, która została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Warszawie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 26 lutego 2016r. (wyrok z dnia 26 lutego 2016r., k. 362 akt o sygn. III AUa 1170/14).

W dniu 31 stycznia 2016r. A. B. (1) i (...) M. O. (1) zawarli aneks do umowy o pracę, w którym ustalili, że od 1 lutego 2016r. zmienione zostaną warunki umowy dotyczące wynagrodzenia zasadniczego ustalonego na kwotę 1.400,00 zł brutto oraz wymiar czasu pracy, który będzie wynosił 1/5 etatu (aneks z dnia 31 stycznia 2016r. do umowy o pracę, k. 85 a.s.).

Kolejny aneks do umowy o pracę strony zawarły w dniu 29 lutego 2016r., na podstawie którego z dniem 1 marca 2016r. podwyższone zostało wynagrodzenie A. B. (1) do kwoty 7.000,00 zł brutto oraz ustalony pełny wymiar czasu pracy. Natomiast inne warunki umowy pozostały bez zmian (aneks z dnia 29 lutego 2016r. do umowy o pracę, k. 84 a.s.).

W okresie od dnia 7 marca 2016r. do dnia 11 marca 2016r. A. B. (1) uczestniczyła w szkoleniu okresowym w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy dla osób kierujących pracownikami. Celem szkolenia było aktualizacja i uzupełnienie wiadomości z zakresu BHP i ppoż. zgodnie z programem (zaświadczenie o ukończeniu szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy z dnia 11 marca 2016r., k. 89 a.s.).

W dniu 1 grudnia 2018r. strony stosunku pracy podpisały kolejny aneks do umowy o pracę, w którym od dnia 1 grudnia 2018r. ustaliły czas pracy wynoszący 1/2 etatu oraz wynagrodzenie zasadnicze w kwocie 3.500,00 zł brutto miesięcznie, pozostawiając niezmiennymi inne warunki umowy (aneks z dnia 1 grudnia 2018r. do umowy o pracę, k. 82 a.s.).

W dniu 3 grudnia 2018r. A. B. (1) odbyła badanie lekarskie potwierdzające jej zdolność do pracy na stanowisku managera (orzeczenie lekarskie nr 03A/ (...) z dnia 3 grudnia 2018r., k. 90 a.s.).

W dniu 1 lutego 2019r. A. B. (1) i M. O. (1) podpisali kolejny aneks do umowy o pracę, w którym ustalili od dnia 1 lutego 2019r. pełny wymiar czasu pracy A. B. (1) oraz wynagrodzenie zasadnicze wynoszące 7.000,00 zł brutto (aneks z dnia 1 lutego 2019r. do umowy o pracę, k. 82 a.s.). Z kolei w aneksie do umowy o pracę, który strony podpisały w dniu 11 czerwca 2021r., ustalono wymiar czasu pracy wynoszący ¼ etatu oraz wynagrodzenie zasadnicze w kwocie 1.750 zł brutto, zaś pozostałe warunki umowy nie uległy zmianie (aneks z dnia 11 czerwca 2021r. do umowy o pracę, k. 81 a.s.). Następnie w aneksie do umowy, podpisanym w dniu 1 sierpnia 2021r. A. B. (1) i płatnik składek ustalili pełny wymiar czasu pracy oraz wynagrodzenie zasadnicze w kwocie 7.000,00 zł brutto (aneks z dnia 1 sierpnia 2021r. do umowy o pracę, k. 80 a.s.)

A. B. (1) w okresie od dnia 14 czerwca 2021r. do dnia 16 czerwca 2021r. uczestniczyła w szkoleniu okresowym BHP dla osób kierujących pracownikami. Celem kursu było aktualizacja i uzupełnienie wiadomości z zakresu BHP i ppoż. zgodnie z programem (zaświadczenie o ukończeniu szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy z dnia 16 czerwca 2021r., k. 88 a.s.). Również w dniu 14 czerwca 2021r. A. B. (1) odbyła badanie lekarskie potwierdzające jej zdolność do pracy na stanowisku managera (orzeczenie lekarskiej nr (...) z dnia 14 czerwca 2021r., k. 79 a.s.).

Ubezpieczona w okresie od dnia 6 kwietnia 2016r. do 8 września 2016r. była niezdolna do pracy, a od 9 września 2016r. do 31 stycznia 2017r. przebywała na urlopie macierzyńskim. Od dnia 1 lutego 2017r. do dnia 7 września 2017r. korzystała z urlopu wychowawczego. Od dnia 9 września 2017r. do dnia 8 maja 2018r. była niezdolna do pracy. Kolejne niezdolności do pracy przypadły na okresy: od 22 maja 2018r. do 19 listopada 2018r., od 10 grudnia 2020r. do 9 czerwca 2021r., od 6 września 2021r. do 3 października 2021r. i od 11 października 2021r. Natomiast w okresie od 11 grudnia 2019r. do 8 grudnia 2020r. ubezpieczona korzystała z urlopu macierzyńskiego. Z kolei w okresach od 3 stycznia 2022r. do 31 marca 2022r., od 1 kwietnia 2022r. do 30 września 2022r. oraz od 1 października 2022r. do 31 grudnia 2022r. przebywała na urlopie bezpłatnym (bezsporne, a ponadto: listy obecności za luty 2016r., marzec 2016r., kwiecień 2016r., wrzesień 2017r., grudzień 2018r., styczeń 2019r., luty 2019r., grudzień 2020r., czerwiec 2021r., lipiec 2017r., sierpień 2021r., wrzesień 2021r., październik 2021r., k. 63-75 a.s.; wnioski o udzielenie urlopu bezpłatnego z dnia 2 stycznia 2022r., 31 marca 2022r., 30 września 2022r., k. 76-78 a.s.).

A. B. (1), pracując dla M. O. (1), wykonywała wszelkie powierzone jej przez pracodawcę zadania. Początkowo w głównej mierze zajmowała się wynajmem samochodów, a potem jej zakres zadań rozszerzał się. Dodatkowo zajmowała się prowadzeniem spraw urzędowych pizzerii, którą prowadzi płatnik składek, w tym pozyskiwaniem koncesji i pozwoleń, a także miała kontakt z serwisami i ekipami remontowymi. Poza tym na polecenie płatnika, oglądała wraz z S. G., nieruchomości, które płatnik wynajmował. Jeździła również do kilku lokali gastronomicznych, prowadzonych przez płatnika i zabierała stamtąd dokumenty. Ponadto także płatnik przysyłał jej faktury, które drukowała i składała do księgowej (zeznania A. B. (1), k. 55 verte - 56 a.s.; zeznania M. O. (1), k. 55 a.s.; zeznania świadka S. G., k. 54 a.s.; pisemne zeznania R. Ś. – akta organu rentowego).

A. B. (1) prowadziła korespondencję e-mail w imieniu M. O. (1) z kontrahentami: E. G., M. T., P. B., B. O. O., K. G., M. S. (1), E. K., K. C., P. J., K. K. K. B., C.-Cola (...) Polska, Ł. K., K. M., K. D., M. K. (1), L. T., Bracia D. Sp. J., M. O. (2), M. M. (1), P. A., K. S. (1), P. Ł., E. S. (1), M. K. (1), K. K., R. D., E. W., R. K. (1), O. P., I. L., MediaExpert, M. J., M. Z., J. K., M. K. (2), R. G., U. S., M. W., E. N., A. S. (1), R. K. (2), K. L., M. P., U. W., R. B., M. W., B. B. (2), G. J., P. W., A. M., A. J., I. T., D. O., Zespołem (...), A. B. (1), (...) s.c., N. S., M. S. (2), M. D. (1), K. S. (2), A. B. (2), P. N., (...) Klubem Sportowym (...) w S., K. C., B. P., R. L., K. D., M. S. (3), A. S. (2), O. B., M. Ł., D. G., M. O. (2), K. S. (1), L. T., S. G., M. M. (2), K. M., R. D., Ł. K., A. C., P. A., M. D. (2), J. W., K. L., E. C., E. M., D. O., B. K., J. L., E. S. (2). Korespondencja e-mail dotyczyła m.in. wystawiania i przysyłania faktur zakupu i sprzedaży związanych z prowadzoną przez płatnika działalnością, wynajmem pojazdów samochodowych oraz usług cateringowych (wiadomości e-mail wraz z załącznikami oraz faktury, k. 92-2094 a.s.)

A. B. (1) w przeważającym zakresie wykonywała pracę zdalnie. Przemieszczała się w różne miejsca, wskazane przez pracodawcę, a rzadziej powierzone jej czynności realizowała w siedzibie firmy przy ul. (...). Ze względu na zajmowane stanowisko nie miała ustalonych godzin rozpoczęcia i zakończenia pracy. Pracowała 8 godzin dobowo, albo mniej

– w zależności od wymiaru czasu pracy, ale nie zawsze w tych samych godzinach. Nadzór nad pracą ubezpieczonej sprawował M. O. (1) (zeznania A. B. (1), k. 55 verte - 56 a.s.; zeznania M. O. (1), k. 55 a.s.).

Wspólnikiem płatnika składek, a także w pewnym okresie jego pracownikiem, była S. G., która poznała ubezpieczoną w pizzerii przy ul. (...). S. G. była wówczas kierownikiem pizzerii, a A. B. (1) miała w niej spotkania z klientami. S. G. jeździła z ubezpieczoną oglądać nieruchomości, które wynajmował M. O. (1). Widywała ubezpieczoną wykonującą różne prace, np. odbywającą spotkania z osobami wypożyczającymi samochody, czy też podczas wizyt w lokalach gastronomicznych, kiedy odbierała dokumenty. Poza tym ubezpieczona wypożyczała samochód S. G. (zeznania świadka S. G., k. 54 a.s.).

Płatnik składek w okresach nieobecności A. B. (1) w pracy nie zatrudnił osoby na zastępstwo. Samodzielnie realizował prace, które wcześniej wykonywała ubezpieczona. Darzył ubezpieczoną zaufaniem, a żeby takie zaufanie mieć do nowego pracownika, potrzebny był czas. Płatnik składek nie chciał więc przyjmować do pracy innej osoby, czekał na powrót A. B. (1). Kiedy świadczyła pracę, przejmowała jego obowiązki, kiedy zaś następowały okresy jej nieobecności w pracy, płatnik miał więcej pracy i taki stan akceptował (zeznania M. O. (1), k. 55 a.s.).

Pismami z dnia 15 grudnia 2021r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych(...)Oddział w W. zawiadomił strony stosunku pracy o wszczęciu z urzędu postępowania wyjaśniającego w sprawie ustalenia prawidłowości zgłoszenia do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych i podstaw wymiaru składek na te ubezpieczenia A. B. (1) z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę zawartej z płatnikiem składek M. O. (1) (zawiadomienia o wszczęciu postępowania - akta organu rentowego).

Po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w W. wydał decyzję z dnia 14 lutego 2022r., nr (...), w której stwierdził, że A. B. (1) nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i chorobowemu jako pracownik u płatnika składek M. O. (1) od dnia 1 lutego 2016r. W ocenie organu rentowego, ustalenia dokonane w toku postępowania wyjaśniającego, a przede wszystkim brak dowodów potwierdzających świadczenie pracy po zakończeniu urlopu wychowawczego w dniu 31 stycznia 2016r., jak również niezatrudnienie pracownika na zastępstwo oraz brak potwierdzenia zatrudnienia ze strony świadków, wskazują, że dokonanie zgłoszenia do ubezpieczeń miało na celu wyłączenie uzyskanie prawa do wypłaty świadczeń, a nie faktyczne wykonywanie zatrudnienia (decyzja ZUS z dnia 14 lutego 2022r. - akta organu rentowego).

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił, uwzględniając wymienione dowody z dokumentów zgromadzone w aktach sprawy, w tym w aktach Sądu Okręgowego Warszawa – Praga o sygn. VII U 1434/13, a także w aktach organu rentowego. Nie były one kwestionowane przez strony, zatem Sąd ocenił je jako wiarygodne.

Podstawę ustaleń faktycznych stanowiły również zeznania świadka S. G., ubezpieczonej oraz płatnika składek M. O. (1). Zdaniem Sądu są one spójne ze sobą, jak również z dokumentami i potwierdzają okoliczność, że A. B. (1) od 1 lutego 2016r. wykonywała dla M. O. (1) pracę na stanowisku managera. Na taki charakter pracy ubezpieczonej oraz zakres realizowanych zadań wskazała S. G., która była zatrudniona w pizzerii prowadzonej przez M. O. (1), a poza tym jest jego współnikiem. W związku z tym spotykała ubezpieczoną, widywała ją podczas realizacji prac na rzecz płatnika (np. podczas spotkań z klientami, którym wypożyczała samochody bądź kiedy w lokalach gastronomicznych gromadziła dokumenty), a nawet wraz z nią oglądała nieruchomości, które płatnik składek wynajmował.

Na taki rodzaj prac, jakie wymienił świadek, wskazali również płatnik składek M. O. (1) oraz ubezpieczona. Ich zeznania w ww. zakresie są spójne, a potwierdzeniem tego, że A. B. (1) faktycznie realizowała takie zadania, jak opisały strony i świadek, jest również bardzo obszerna korespondencja e-mail.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie M. O. (1) podlegało uwzględnieniu.

Przed przystąpieniem do analizy okoliczności, jakie zaistniały w rozpatrywanej sprawie, tytułem wstępu wskazać należy, że zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym reguluje ustawa z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2022r., poz. 1009 – dalej u.s.u.s.). Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 ww. ustawy, obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są pracownikami. Na podstawie ww. ustawy, tj. w myśl art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1, pracownicy podlegają również ubezpieczeniu chorobowemu i wypadkowemu. Objęcie ubezpieczeniem z tytułu zatrudnienia, zgodnie z art. 13 pkt 1 u.s.u.s., następuje od dnia nawiązania stosunku pracy do jego ustania. Sam stosunek pracy i definicję pracownika określa ustawa z dnia 26 czerwca 1974r. Kodeks pracy (tekst jedn. Dz. U. z 2020r., poz. 1320 – dalej k.p.). Zgodnie z art. 2 k.p. pracownikiem jest osoba zatrudniona między innymi na podstawie umowy o pracę. Użyty w powyższym przepisie zwrot „zatrudniona” oznacza istnienie między pracownikiem a pracodawcą szczególnej więzi prawnej o charakterze zobowiązaniowym, tj. stosunku pracy. Istotą tego stosunku jest – w świetle art. 22 § 1 k.p. – uzewnętrznienie woli umawiających się stron, z których jedna deklaruje chęć wykonywania pracy określonego rodzaju w warunkach podporządkowania pracodawcy, natomiast druga – stworzenia stanowiska pracy i zapewnienia świadczenia pracy za wynagrodzeniem. Celem i zamiarem stron umowy o pracę winna być każdorazowo faktyczna realizacja treści stosunku pracy, przy czym oba te elementy wyznaczają: ze strony pracodawcy – realna potrzeba ekonomiczna i umiejętności pracownika, zaś ze strony pracownika – ekwiwalentność wynagrodzenia uzyskanego za pracę.

W przedmiotowej sprawie Zakład Ubezpieczeń Społecznych ocenił, że zawarcie przez A. B. (1) umowy o pracę z płatnikiem składek oraz zgłoszenie jej do ubezpieczeń społecznych od 1 lutego 2016r. nosi znamiona świadomego i zorganizowanego działania, którego celem było uzyskanie w sposób nieuprawniony świadczeń z ubezpieczenia społecznego, co w konsekwencji czyni powyższe czynności nieważnymi w rozumieniu art. 58 § 2 k.c.

Wedle przepisów Kodeksu cywilnego o nieważności oświadczeń woli można mówić w trzech przypadkach. Z art. 83 § 1 k.c. wynika, że nieważne jest oświadczenie woli złożone drugiej stronie za jej zgodą dla pozorów. Pozorność umowy wyraża się w braku zamiaru wywołania skutków prawnych przy jednoczesnym zamiarze stworzenia okoliczności mających na celu zmylenie osób trzecich. Przy czym należy odróżnić nieważność spowodowaną pozornością czynności prawnej od nieważności czynności prawnej mającej na celu obejście ustawy (art. 58 § 1 k.c.). Czynność prawna mająca na celu obejście ustawy polega na takim ukształtowaniu jej treści, które z formalnego punktu widzenia nie sprzeciwia się ustawie, ale w rzeczywistości zmierza do zrealizowania celu, którego osiągnięcie jest przez ustawę zakazane. Pojęcia obejścia prawa i pozorności są sobie znaczeniowo bliskie i niejednokrotnie pokrywają się. Ustalenie, czy umowa zmierza do obejścia prawa, czy jest pozorna wymaga poczynienia konkretnych ustaleń faktycznych dotyczących okoliczności jej zawarcia, celu jaki strony zamierzały osiągnąć, charakteru wykonywanej pracy i zachowania koniecznego elementu stosunku pracy, jakim jest wykonywanie pracy podporządkowanej (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 1995r., I PZP 7/95, OSNAPiUS 18/95, poz. 227, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1997r., I PKN 276/97, OSNAPiUS13/98, poz. 397). Czynność prawna może być również sprzeczna z zasadami współżycia społecznego, przez które rozumie się na ogół obowiązujące w stosunkach między ludźmi reguły postępowania, które za podstawę mają uzasadnienie ocenne, a nie prawne. Odwołują się one do powszechnie uznawanych w całym społeczeństwie lub w danej grupie społecznej wartości i ocen właściwego, przyzwoitego, rzetelnego, lojalnego czy uczciwego zachowania. Zasady te obejmują nie tylko reguły moralne, lecz także obyczajowe (por. np. Z. Radwański (w:) System prawa prywatnego, t. 2, 2002, s. 240 i n.; M. Safjan (w:) K. Pietrzykowski, Komentarz, t. I, 2008, s. 327).

W analizowanej sprawie, uwzględniając poczynione ustalenia faktyczne, Sąd Okręgowy nie podzielił stanowiska organu rentowego. W oparciu o cytowane na wstępie przepisy, dla objęcia ubezpieczeniem społecznym z tytułu wykonywania pracy zasadnicze znaczenie ma nie to, czy umowa o pracę została zawarta i czy jest ważna, ani również faktyczny cel zgłoszenia danej osoby do ubezpieczeń społecznych (jako nienaruszające art. 58 § 1 lub 2 k.c. albo 83 § 1 k.c.), lecz tylko to, czy strony umowy pozostawały w stosunku pracy (art. 8 ust. 1 u.s.u.s.). O tym zaś, czy strony istotnie w takim stosunku pozostawały i stosunek ten stanowi tytuł ubezpieczeń społecznych, nie decyduje samo formalne zawarcie umowy o pracę, wypłata wynagrodzenia, przystąpienie do ubezpieczenia i opłacenie składki,

wystawienie świadectwa pracy, ale faktyczne i rzeczywiste realizowanie elementów charakterystycznych dla stosunku pracy (*essentialia negotii*), a wynikających z art. 22 § 1 k.p. Dla objęcia obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi wymagane jest zatem ustalenie, czy zatrudnienie miało charakter rzeczywisty i polegało na wykonywaniu odpłatnej pracy określonego rodzaju, na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem.

W przedmiotowej sprawie okolicznością, która jest istotna, a której zdaje się nie zauważać ZUS, jest to, że stosunek pracy łączący ubezpieczoną i M. O. (1), choć został przez Zakład zakwestionowany, to ostatecznie w związku z wyrokami Sądu Okręgowego Warszawa – Praga i Sądu Apelacyjnego, wydanymi w sprawie o sygnaturach VII U 1434/13 i III AUa 1170/14, został oceniony jako ważny. Wskazane Sądy w wyrokach, jakie wydały, potwierdziły że od dnia 17 października 2012r. A. B. (1) podlega ubezpieczeniom społecznym jako pracownik M. O. (1). Mimo tego organ rentowy od daty 1 lutego 2016r., a więc po kilku latach od czasu, kiedy strony podpisały umowę o pracę, wyłączył A. B. (1), jako pracownika M. O. (1), z ubezpieczeń społecznych. Wskazane okoliczności są w ocenie Sądu Okręgowego istotne, gdyż stwierdzenie nieważności oświadczeń woli w oparciu o przepisy, które zostały wskazane, na które powołuje się też ZUS, nie może mieć miejsca w odniesieniu do tej umowy o pracę, którą strony zawarły w dniu 17 października 2012r., gdyż umowa ta była już poddana ocenie i Sądy orzekające w tej sprawie zajęły stanowisko odmienne niż organ rentowy, stwierdzając ważność oświadczeń stron umowy. Wobec tego w oparciu o tę umowę został wykreowany ważny stosunek pracy, który ZUS ponownie kwestionuje. W związku z takim stanowiskiem Zakładu, trzeba zwrócić uwagę na to, że takie zakwestionowanie w oparciu o art. 83 k.c. czy art. 58 k.c. musi dotyczyć oświadczenia woli, a więc nie może mieć miejsca w oderwaniu od oświadczeń, jakie strony złożyły, czyli w dowolnym momencie trwania stosunku pracy. W przedmiotowej sprawie nie wiadomo, które z oświadczeń woli organ rentowy miał na względzie, wydając zaskarżoną decyzję. Nie mogła to być ani umowa o pracę z 17 października 2012r., ani dokonane w związku z zawarciem tej umowy zgłoszenie A. B. (1) do ubezpieczeń społecznych, gdyż one zostały już poddane kontroli sądowej. W związku z tym, nie ma prawnych podstaw, aby w trakcie, kiedy stosunek pracy trwał, a tylko z powodu różnych okoliczności nie był wykonywany, stwierdzić pozorność umowy o pracę bądź też jej nieważność z innych przyczyn.

Niezależnie od wskazanych okoliczności, Sąd wziął pod uwagę to, że zgromadzony materiał dowodowy potwierdził, że A. B. (1) od 1 lutego 2016r. była pracownikiem M. O. (1) i realizowała umowę o pracę. Oczywiście nie można zaprzeczyć, że w okresie trwania stosunku pracy wielokrotnie była niezdolna do pracy, a także urodziła dzieci i korzystała z uprawnień związanych z macierzyństwem. W związku z tym były okresy, które wskazał ZUS, kiedy nie świadczyła pracy, to jednak nie czyni umowy nieważną w którymkolwiek okresie jej trwania. Jeśli chodzi o macierzyństwo, to ubezpieczona decydując się na nie i nie świadcząc okresowo pracy, nie naruszyła przepisów ani zasad współżycia społecznego. To samo dotyczy też okresów niezdolności do pracy, które występowały wielokrotnie. Zakład Ubezpieczeń Społecznych mógł skontrolować zwolnienia lekarskie ubezpieczonej, a na taką okoliczność nie wskazywał. Wobec tego z samego tylko faktu długotrwałych nieobecności A. B. (1) w pracy nie płynie wnioski o niepodleganiu przez A. B. (1) ubezpieczeniom społecznym. Do takiego wniosku nie prowadzi również analiza zgromadzonego materiału dowodowego, dokonana pod kątem tego, czy ubezpieczona świadczyła pracę w okresach, kiedy była do pracy zdolna. Organ rentowy wskazał, że nie zostały przedstawione dowody to potwierdzające, przy czym należy zwrócić uwagę, że w postępowaniu wyjaśniającym, prowadzonym przez ZUS, większość świadków nie złożyła wyjaśnień. Tylko R. Ś. takie wyjaśnienia przesłał. Wynika z nich, że nie ma szerokiej wiedzy o pracy A. B. (1), niemniej jednak potwierdził, że poznał ubezpieczoną, pracując dla M. O. (1). Wskazał również, że A. B. (1) wypożyczała samochód jego bratu.

Na okoliczność pracy ubezpieczonej u M. O. (1), już w postępowaniu sądowym, zeznawała także świadek S. G.. Z zeznań wymienionego świadka oraz dokumentów – wiadomości e-mail oraz faktur wynika, że A. B. (1) w analizowanym okresie w imieniu płatnika składek i na jego polecenie prowadziła korespondencję z kontrahentami w zakresie prowadzonej przez płatnika działalności dotyczącej wynajmu samochodów oraz pizzerii. Z dowodów tych wynika, że zajmowała się sprawami dotyczącymi wystawiania, przesyłania, odbierania faktur m.in. w sprawach związanych z wynajmem samochodów, a także w innych sprawach dotyczących prowadzonej przez M. O. (1) działalności. Nadto ubezpieczona załatwiała koncesje, pozwolenia w sprawach dotyczących pizzerii prowadzonej przez M. O.

(1). Odwiedzała lokale, prowadzone przez pracodawcę i odbierała dokumenty, a także płatnik przysyłał jej faktury, które drukowała i składała do księgowej. Poza tym razem z S. G. oglądała nieruchomości, które później M. O. (1) wynajmował, co S. G. potwierdziła. Na te same okoliczności wskazały również i strony, które podczas przesłuchania opisały czynności realizowane przez A. B. (1).

Wobec powyższego, zdaniem Sądu, nie ma podstaw, aby kwestionować, że praca powierzona A. B. (1), jako managerowi, była przez nią wykonywana. Tym samym nie było też przesłanek, by przyjąć pozorność poddanej analizie umowy o pracę. Zgodnie z tym, co było wskazane, o pozorności danej umowy decydują okoliczności określone w art. 83 § 1 k.c., które występować muszą w czasie składania przez strony oświadczeń woli. Umowa o pracę jest zawarta dla pozorów i nie może w związku z tym stanowić tytułu do objęcia pracowniczym ubezpieczeniem społecznym, jeżeli przy składaniu oświadczeń woli obie strony mają świadomość, że osoba określona w umowie jako pracownik nie będzie świadczyć pracy, a pracodawca nie będzie korzystać z jej pracy, czyli gdy strony z góry zakładają, że nie będą realizowały swoich praw i obowiązków wypełniających treść stosunku pracy. Jeżeli jednak pracownik podjął pracę i ją wykonywał, a pracodawca tę pracę przyjmował – tak, jak w przedmiotowej sprawie - to w takim przypadku nie można przyjąć pozorności oświadczeń woli o zawarciu umowy o pracę (tak m.in. Sąd Najwyższy w wyroku z 5 października 2005r., I UK 32/05, OSNP 2006/15-16/249 oraz w wyroku z 12 lipca 2012r., II UK 14/12, Lex nr 1216864).

Brak pozorności umowy o pracę nie wyklucza jednak stwierdzenia jej nieważności w oparciu o art. 58 § 1 k.c. Powołany przepis stanowi, że czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. Jak jednak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 lutego 2012r. „sama chęć uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego jako motywacja do podjęcia zatrudnienia nie świadczy o zamiarze obejścia prawa, podobnie jak inne cele stawiane sobie przez osoby zawierające umowy o pracę, takie jak na przykład chęć uzyskania środków utrzymania.” (I UK 265/11, Lex nr 1169836).

W przedmiotowej sprawie również inne elementy ustalonego stanu faktycznego, poza omówionymi, mają wpływ na końcowe rozstrzygnięcie. Płatnik składek przedstawił zaświadczenia lekarskie z dnia 3 grudnia 2018r. oraz 14 czerwca 2021r., które potwierdziły, że ubezpieczona była osobą zdolną do wykonywania pracy oraz zaświadczenia o ukończeniu szkolenia okresowego w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy dla osób kierujących pracownikami, które odbyło się od dnia 7 marca 2016r. do dnia 11 marca 2016r. oraz od dnia 14 czerwca 2021r. do dnia 16 czerwca 2021r. Wskazane dokumenty potwierdzają, że działania stron stosunku pracy nie były pozorowane. Ubezpieczona faktycznie świadczyła pracę, za co pracodawca wypłacał jej wynagrodzenie. Przy tym wykonywanie pracy odbywało się w warunkach podporządkowania, o jakim mowa w art. 22 k.p. Podporządkowanie przejawiało się wykonywaniem poleceń bezpośredniego przełożonego M. O. (1). Jeśli chodzi natomiast o czas pracy, to z racji zajmowanego stanowiska managera ubezpieczona wykonywała pracę w różnych godzinach, w zależności od potrzeb pracodawcy, ale wypracowywała dobowo taką liczbę godzin, jaka była adekwatna do ustalonego z pracodawcą wymiaru czasu pracy.

Odnosząc się jeszcze do argumentacji podniesionej przez organ rentowy, należy wskazać, że Sąd nie stwierdził, by niezatrudnienie przez płatnika składek nowego pracownika na zastępstwo w miejsce ubezpieczonej mogło samodzielnie przesądzić o słuszności zaskarżonej decyzji. Płatnik składek w toku postępowania sądowego wskazał jakimi względami kierował się, nie zatrudniając nikogo w czasie, kiedy A. B. (1) nie świadczyła pracy. Wyjaśnił, że oczekiwał na powrót ubezpieczonej do pracy, a ponadto podkreślał, że w okresach, kiedy A. B. (1) nie świadczyła pracy, sam miał jej więcej, kiedy zaś do pracy wracała, odciążała go. Gdyby jednak wskazane wyjaśnienia M. O. (1) nie były wystarczające, to Sąd uważa, że i tak nie ma podstaw do zaaprobowania zaskarżonej decyzji. Tylko ta okoliczność, że nie nastąpiło zatrudnienie nikogo w zastępstwie za ubezpieczoną - w sytuacji, kiedy inne argumenty ZUS okazały się nietrafione – to zbyt mało, by ocenić, że zaistniała nieważność umowy o pracę z uwagi na obejście prawa. Sąd takiego obejścia prawa nie dostrzega i oceny tej nie zmieniliby nawet stwierdzenie, że M. O. (1) nie zatrudnił innej osoby, gdyż nie miał takiej potrzeby.

Zdaniem Sądu, w przedmiotowej sprawie nie nastąpiło również naruszenie zasad współżycia społecznego. Wskazanej klauzuli generalnej nie można nadużywać na potrzeby każdego postępowania, w którym występuje kobieta

korzystająca z uprawnień związanych z macierzyństwem i okresowo niezdolna do pracy. Organ rentowy powinien każdorazowo wskazać, jakie zasady współżycia społecznego zostały naruszone, czego jednak nie uczynił ani w treści zaskarżonej decyzji, ani w odpowiedzi na odwołanie. Ograniczył się wyłącznie do wskazania okoliczności faktycznych, z których następnie wywiódł, że doszło do nawiązania nieważnej umowy o pracę. Zdaniem Sądu kobiety w ciąży mają prawo nawiązywać umowę o pracę i poszukiwać ochrony ubezpieczeniowej, co nie tylko nie stanowi obejścia prawa, ale także nie narusza zasad współżycia społecznego.

Uwzględniając powyższe, Sąd Okręgowy nie znalazł podstaw, by przypisać postępowaniu stron, w związku z zawarciem umowy o pracę, działania niezgodne z zasadami współżycia społecznego czy też zmierzające do obejścia prawa (art. 58 § 1 i 2 k.c.). Z tych też względów, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c., Sąd zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że stwierdził, że A. B. (1) jako pracownik u płatnika składek M. O. (1) podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i chorobowemu od dnia 1 lutego 2016 roku.

O kosztach zastępstwa procesowego Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności adwokatów (Dz. U. z 2015r. poz. 1800), zasądzając od przegrywającego spór organu rentowego na rzecz M. O. (1) kwotę 180,00 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

sędzia Agnieszka Stachurska